

Glagolski vid v slovenščini in francoščini – koliko različnih oblik ima lahko ista vsebina

Mojca Schlamberger Brezar

Résumé

L'aspect verbal, catégorie verbale universelle dans la plupart des langues vivantes, endosse des formes différents d'une langue à l'autre. Dans la grammaire fonctionnelle, l'aspect diffère de la catégorie du temps, mais dans la tradition de la recherche des langues slaves, ces deux catégories ne peuvent pas être traitées séparément. Le temps et l'aspect sont indissociables en slovène ce qui apparaît clairement quand on compare l'expression de l'aspect en slovène et en français. Le français, pour exprimer l'aspect, se sert des temps verbaux spécialisés. Le slovène, n'ayant que trois temps grammaticaux, suppléera aux différences dans l'expression par les formes aspectuelles. Leur diversité et leur importance pour la traduction du français vers le slovène seront démontrées dans la suite.

Ključne besede: glagolski vid, slovenščina, francoščina, prevajanje med francoščino in slovenščino

1 UVOD

Glagolski vid ali aspekt je univerzalna funkcijska lastnost glagola v večini jezikov, le da se izraža na različne načine. Kategorija glagolskega vida ali aspekta je v funkcijski slovnici za razliko od časovne kategorije definirana nedeiktično (prim. Frawley (1992)), vendar vprašanje glagolskega vida ni nikoli ločeno od glagolskega časa; gre za različne načine kodiranja časovnosti, ki se prepleta z vidskostjo. To je še posebej očitno, kadar med seboj primerjamo različne izrazne oblike za čas in vid, ki se pojavljajo v različnih jezikih. Naša primerjava bo zajela izražanje glagolskega vida in slovenščini in aspekta v francoščini ter nakazala skupne točke oziroma glavne razlike v njunem kodiranju v jeziku. Kot prevladujoča metoda prikaza kontrastivnih elementov bo uporabljena primerjava besedil v obeh jezikih, največkrat francoskega izvornika in slovenskega prevoda, ali dveh izvornikov, slovenskega in francoskega. Prevladujoče funkcijske kategorije bodo opredeljene na podlagi obstoječih temeljnih jezikovnih priročnikov za oba jezika.

Kot ugotavlja Igor Ž. Žagar (Grgič in Žagar 2004: 11), naj bi termin »vid« prvi uporabljali ruski jezikoslovci; termin se je na mednarodnem prizorišču prvič pojavil leta 1830, ko je nek francoski jezikoslovec (žal avtorja imena ne navajata) uporabil obliko »aspect«. Ta termin je jezikoslovju pomenil dvoje – razlikovanje med perfektivnimi oziroma dovršnimi in imperfektivnimi oziroma nedovršnimi glagoli ter pomen glagola glede na fazo dejanja, ki ga ta izraža. Za ta drugi del se je v nemški lingvistiki uveljavilo poimenovanje Aktionsart (Grgič in Žagar: prav tam). Dandanes se v slovenističnem jezikoslovju pojavlja termin vid za slovnično izražanje, Aktionsart pa za označevanje vrste oziroma načina glagolskega dejanja (prim. Žele 2012, Derganc 2003, Orešnik 1996).

V generativno-transformativni semantiki je kategorija aspekta – glagolskega vida razdeljena na 6 glavnih kategorij, seveda s pripombo, da se vsi aspekti ne kodirajo nujno na morfološki ravni. Tako govorijo o perfektivnem/imperfektivnem, teličnem/ateličnem, enkratnem/durativnem (trajajočem), iterativnem/semelfaktivnem, progresivnem in habitualnem glagolskem vidu (Frawley 1992). Izražanje nekaterih aspektov je vsaj v indoevropskih jezikih omejeno na leksikalno raven ali že vsebovano v samem pomenu glagola.

Podobno so pri Orešniku (1994: 15) v okviru naravne slovnice po Smithovi (1991) razloženi položaji sinonim za dejansko stanje (state of affairs), vzorčni položaji pa kot obrazci, ki predstavljajo vsak po eno podmnožico možnih položajev, ki se med seboj ne prekrivajo. Univerzalni vzorčni položaji – po enega rabi govorec v vsakem stavku obvezno – so naslednji (navajamo Orešnika 1994: 20):

1. Nerazgibana trajna stanja – *imeti rad* – ki jih poimenuje stanja,
2. Razgibana, trajna dejanja brez notranjih meja – *smejati se, sprehajati se* – netelična dogajanja,
3. Razgibana, trajna dejanja, vsebujoča notranje razvojne stopnje in notranjo mejo – *zidati hišo, učiti se grščine* – telična¹ dogajanja,
4. Razgibana, trenutna dejanja brez notranje meje – *zakašljati, potrkati* – netelični dogodki,
5. Razgibana, trenutna dejanja z notranjo mejo – *zmagati na tekmi, doseči vrh gore* – telični dogodki.

Verkuyl (1972; citirano po Orešniku 1994: 17) navaja, da vidski položaj ni zgolj stvar glagolov samih, temveč se da docela razbrati šele iz stavka, torej iz glagola in njegovih skladenjskih argumentov, kar je dokazoval z dvema zgledoma, ki se drug od drugega razlikujeta samo po dopolnilu (spodaj), kar omogoča razlago specifično (1) proti generično (2):

- 1) *Janez je kadil močno cigareto.*
- 2) *Janez je kadil močne cigarete.*

Če citiramo Talmyja (1985), je glagolski aspekt »the way that an event is distributed through the time frame in which the event occurs«² – bodisi da v dogodku poudarimo trajanje, bodisi ga predstavimo v globalnem pogledu:

- 3) *Vsak dan kuha kosilo. / Vsak dan skuha kosilo.*

Čeprav se prav pri Frawleyu (2000) pojavlja trditev, da aspekta oziroma vida ne gre mešati s časom, saj je čas deiktichen, medtem ko je aspekt nedeiktichen – Frawley (prav tam) to formulira takole: »aspect is conceptually distinct from tense it is »nondeictic structure of an event«, as compared to tense, which is an event's deictic structure« – velja v slovenščini splošno prepričanje, da sta kategoriji med seboj soodnosno povezani: npr. M. Merše navaja, da splošno »slovansko vidoslovje govori o vidsko-časovnih oblikah« (2006: 179), medtem ko po A. Žele (2012: 55) vrsta glagolskega dejanja povezuje vid s časovnimi okoliščinami. V slovenski slovnici (Toporišič 1976, 2000) je glagolski vid obravnavan neodvisno od časa, pa vendar se v povezavi s časom pojavljajo indikacije, kdaj je raba možna z dovršnim oziroma nedovršnim glagolom, medtem ko je v *Sporazumevalnem pragu* (Ferbežar et al. 2004) vid obravnavan soodnosno s časom. Glagolski vid v vseh svojih oblikah se nam torej pokaže kot leksikalna, morfološka in skladenjska ter vsekakor tudi semantična kategorija (prim. tudi Žele 2012: 84). Ker bi bilo obravnavanje vseh preobsežno za meje našega članka, se bomo v nadaljevanju osredotočili na glagolski vid v povezavi z glagolskim časom v slovenščini in francoščini, vendar ga bomo za razliko od zgornjih avtorjev skušali obravnavati v besedilu.

1 Telično dogajanje po Orešniku (1994: 54) sestoji iz poteka in iz le-temu neposredno sledeče spremembe, telični dogodki pa so trenutna dejanja z notranjo mejo (Orešnik 1994: 19).

2 »način, kako se dogodek porazdeli v časovnem okviru, v katerem se ta dogodek zgodi.«

2 GLAGOLŠKI VID V SLOVENŠČINI IN FRANCOŠČINI

Glavna razlika med jezicoma se kaže že v razporeditvi slovničnih časov – v slovenščini se predmetnost izraža v treh časih indikativa, medtem ko se v francoščini vsak enostavni čas, ki izraža neomejeno trajanje, dopolnjuje še s sestavljenim časom – za prihodnost poznamo tako 2 in za preteklost 6 različnih časov. Po A. Žele (2012: 84) je uporaba oziroma samo funkcioniranje vida odvisno od t. i. časovnega načrta in izbranega vidskega konteksta v konkretnem besedilu. Vid se je v slovanskih jezikih in tudi v slovenščini razvijal vzporedno z razpadanjem starega časovnega sistema, zato je lahko obdržal veliko lastnosti izginulih časov – vid kot kategorija je maksimalno morfološko posplošil razmerja med glagolskimi časi in leksikalnim pomenom določenega glagola (Žele 2012: 84).

Orešnik (1994: 79–80), ki vid razlaga v okviru univerzalne slovnice (po Smith 1991), navaja različne vrednosti njegovih parametrov. Obvestilnost vida je neposredno povezana s časovnim ustrojem položaja; Orešnik (prav tam) navaja, da vid osvetljuje cel časovni ustroj položaja ali samo del le-tega. Glavni pomenski razloček med posameznimi vidi je v tem, koliki del opazovanega položaja napravijo dostopen govorcu in naslovniku; dovršni vid omogoča govorcu in naslovniku videti tudi obe mejni točki položaja, torej njegov začetek in njegov konec, nedovršni vid pa odpira videti (...) notranje razvojne stopnje položaja (Orešnik, prav tam). Poleg teh dveh Orešnik (1994: 80) navaja še t. i. »nepristranski vid«, ki govorcu in naslovniku omogoča videti začetek položaja in, če vrsta položaja to dopušča, še najmanj eno razvojno stopnjo položaja. Ta nepristranski vid se po Orešniku (1994: 80) uresniči v jeziku, če ima ta na voljo slovnična sredstva. Tako se slovenski in francoski vid razlikujeta na naslednji način: nepristranski vid se uveljavi v tistem delu sistema, ki ne uporablja slovnično izraženih vidov, sem sodi francoščina (Orešnik 1994: 80); v francoščini so vsi zgoraj naštetih vzorčni položaji na voljo vsem vidom. Medtem ko za slovanske jezike navaja naslednje: enemu vidu so na voljo vsi vzorčni položaji, drugemu samo nekateri. Prvi vid je tedaj prevladni. Prevladni vid pri teh glagolih je nedovršni.

3 RAZPOREDITEV ČASOV IN VIDA V SLOVENŠČINI

V slovenščini, ki ima precej tipično časovno shemo za slovanske jezike – čeprav je po besedah A. Derganc glede na ruščino zaznati precejšnje razlike (prim. Derganc 2003), je dovršni vid nevezan, medtem ko je nedovršni vid vezan: vemo namreč, da se v slovenščini ponavljajoče se dejanje lahko izraža bodisi z dovršnikom, bodisi z nedovršnikom (Derganc 2003: 69). Za ponavljajoča se ali običajna dejanja

v slovenščini lahko uporabljamo tako nedovršne kot dovršne oblike, odvisno od tega, kako bomo dejanje predstavili – kot proces ali rezultat:

- 4) *Vsak dan kuhalskuha kosilo za celo družino.*
- 5) *Vsako jutro vstajam/vstanem ob 8.00.*

V Slovenski slovnici (Toporišič 2000) so ločeni le dovršni in nedovršni glagoli, med katerimi za dovršne Toporišič (prav tam) trdi, da zaznamujejo po trajanju omejeno dejanje, nedovršni pa omejenosti v trajanju dejanja ne izražajo. Omenja tudi, da so glagoli bodisi dovršni ali nedovršni, nekateri pa so dvovidski, torej dovršni ali nedovršni (Toporišič 2000: 285).

Za izražanje čistega sedanjika v trenutku govorjenja se običajno uporablja nedovršnik (prim. Toporišič (2000: 237)):

- 6) *Zdajle gledam televizijo. Ponavljam.*

Kadar gre za vlogo brezčasnega sedanjika, imenovanega tudi pregovorni (gnomični) sedanjik (Orešnik 1994: 31), ki ga uporabljamo v definicijah, pregovorih, se lahko uporabljajo tudi dovršne oblike:

- 7) *Riba propade pri glavi.*

Kadar sedanjik uporabljamo za izražanje dejanj v prihodnosti, je glagol redko v nedovršni obliki (Ferbežar et al. 2004: 201):

- 8) *Jutri se dobimo v slaščičarni.*

Historični sedanjik omogoča rabo tako dovršnega kot nedovršnega glagolskega vida (Derganc 2003: 70), če pa se dovršnik navaja izven te rabe, ima ta bodisi pomen prihodnjega časa, futura, bodisi performativa (primera spodaj). V slovenščini je pravi sedanjik za opisovanje dogajanja v trenutku govorjenja nedovršni. Dovršne oblike, kot sledi,

- 9) *Danes pridem ob petih.*
- 10) *Obljubim, da ti bom pomagal.*

se ne nanašajo na sedanjost, pač pa na prihodnost – o tej anomaliji sta pisala že S. Škrabec in L. Pintar (Grgič in Žagar 2004: 40, 41) in začela s teorijo performativnosti – ko hkrati, ko trditev izrečete, že poskrbite za njeno uresničitev, če so seveda izpolnjeni pogoji posrečenosti (prim. Grgič in Žagar 2004: 163–164).

V pretekliku je raba nedovršne oblike vezana na trajanje in ponavljanje. Opis je običajno v nedovršni obliki oziroma izražen z glagoli stanja, medtem ko je sosledica dogodkov največkrat podana z dovršnimi glagoli. Raba dovršnih oblik glagolov bo torej tipična za sledeče si dogodke, ki se odvijajo v določenem okviru iz nedovršnih glagolov.

Sicer z dovršnimi glagolskimi oblikami v pretekliku izražamo sledeče: v preteklosti dovršeno dejanje (*Skuhal je kosilo in odšel v službo*), dejanje, katerega posledice so vidne v sedanjosti (*Prišel je, sem že pospravil*) (primeri in razlaga povzeti po Ferbežar et al. 2004: 202).

V pretekliku z nedovršnimi glagolskimi oblikami izražamo trajanje (*Hišo so zidali 5 let*), ponavljanje (*Vsako leto je hodil v Trento*), ponavljajoče se dogajanje v preteklosti (*Huni so stalno napadali Slovane*).

Ponavljanje v preteklosti z rabo prislova je lahko izraženo z dovršnim ali nedovršnim glagolom (primer spodaj). Seveda je interpretacija prvega in drugega primera različna – v prvem primeru je poudarek na ponavljanju, v drugem na globalnem razumevanju ponavljajočega se dogodka:

- 11) *Huni so večkrat napadali / napadli Slovane.*

Brez prislova je interpretacija lahko samo enkratno v trajanju omejeno dejanje: *Huni so napadli Slovane.*

Prihodnji čas se lahko izraža pogled na dejanje v dovršni ali nedovršni obliki:

- 12) *Vsak dan bo kuhala /bo skuhala kosilo.*
 13) *Prinesel /prinašal ji bo rože.*

Dovršni vid (Derganc 2003) se izkaže za bolj splošno uporabnega, seveda pa ne predstavlja zamenjave za vse vzorčne položaje v vseh časih in pri vseh vrstah glagolov.

4 FRANCOSKI VIDIK RAZPOREDITVE GLAGOLSKEGA VIDA IN ČASOV

Kot navaja A. Herschberg Pierrot (2003: 45–46), je čas in vid v francoščini težko ločiti med seboj, saj zaznamovalci vida niso morfološko ločljivi od zaznamovalcev časa. Vseeno se ločuje naklon in glagolski čas, časovno vrednost kot zapis glagolskega procesa v kronologiji in aspektualno vrednost (trajanje, ponavljanje, proces v trajanju ali zaključen proces) (Herschberg Pierrot, prav tam). Vendar pa po splošnem prepričanju slovničarjev velja v francoščini naslednje pravilo (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 291–292): razmerje enostavni čas (*temps simple*) proti sestavljeni čas (*temps composé*) predstavlja distinkcijo med nedovršnim vidom (*non-accompl*), trajanjem (*duratif*), proti dovršenemu oziroma v trajanju omejenemu dejanju (*accompli*) ali preddobnemu dejanju (*antérieur*). Tako v francoščini dobimo vidske pare *imparfait – plus-que-parfait*, *futur – futur antérieur*, *présent – passé composé*, *passé composé – passé surcomposé* in *futur – futur antérieur*. Seveda je ta shema nekoliko poenostavljena – *passé simple*, pripovedni pretekli čas, je edini,

ki je nesestavljen in hkrati dovršen in kot tak v opoziciji z nedovršenim preteklim časom *imparfait* (prav tako enostavne oblike).

4.1 Glagolski vid in sedanjik

Francoski sedanjik je kot največkrat uporabljeni glagolski čas, vsaj v govoru (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 298), rabljen bodisi za izražanje dogajanja v trenutku govorjenja, bodisi za brezčasni sedanjik, ki ga uporabljamo v definicijah in pregovorih. Lahko pa se seveda navezuje na preteklost (historični sedanjik) ali prihodost, kjer je sedanjiška oblika za govorca bolj zavezujoča za gotovost uresničitve dejanja kot prihodnjiška. Ker gre za enostavno sedanjisko časovno obliko, je ta pretežno povezana s trajanjem oziroma v trajanju neomejena. Kot dovršni sedanji čas se tako omenja *passé composé*, vsaj historično, vendar je danes njegova raba dobila širše razsežnosti tudi za izražanje preteklega dovršnega časa.

Passé composé namreč lahko izraža proces, ki je dovršen v trenutku govorjenja (razen če ni drugih časovnih oznak):

- 14) *Nous avons emporté de quoi faire du thé.*
(Gide, citirano v Riegel, Pellat, Rioul 1994: 301)

Passé composé lahko še posebej izraža rezultat nekega dejanja, predvsem z dovršnimi glagoli, ki se spregajo z glagolom *biti* (*être*): *Il est parti, il est sorti*. Pri tem je pomemben rezultat, ki ga ima to dejanje v sedanjosti. (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 301)

Passé composé kot dovršni sedanjik je nekoč izražal tako dovršeno glagolsko dejanje kot preddobnost glede na sedanjik (tudi Toporišič govori o podobni vrednosti za preteklik v odnosu do sedanjika (Toporišič 2000: 283)). Vendar se ta vrednost preddobnosti (po Riegel, Pellat, Rioul 1994: 301) orientira v preteklost, kadar je *passé composé* v diskurzu rabljen za vrednost, ki jo je nekoč imel *passé simple*. *Passé composé* tako po Benvenistu (1966) vstopa v kompleksna nasprotja: na vidski ravni vzpostavlja nasprotje s sedanjikom v trenutku govorjenja in predstavlja dejanje kot dovršeno oziroma rezultat. V nasprotju s *passé simple*, ki ga danes v večini primerov, predvsem v govoru, nadomešča, ohranja povezavo s sedanjim časom, predvsem na način, da je rezultat dejanja še viden oziroma se ga da slutiti, v nasprotju z *imparfaitom* pa kaže omejeno trajanje dejanja v preteklosti in se uporablja za nizanje preteklih dogodkov. V tej vlogi konkurira času *passé simple*, ki se ga danes v govoru praktično ne uporablja več, še vedno pa služi za podajanje preteklih dogodkov v pisnih besedilih, ki s sedanjostjo nimajo nobene povezave (prim. Riegel, Pellat, Rioul 1994: 301; Jereb 2004), npr. leposlovju ali zgodovinopisju.

Passé composé v rabi za sedanjost označuje preddobnost: uporablja se skupaj s sedanjikom ali prihodnjikom:

- 15) *Quand il a déjeuné, César fait la sieste.*

Prvi del stavka izraža dejanje, ki je zaključeno pred drugim dejanjem in zato izraža preddobnost. *Passé composé* se v nekaterih primerih uporablja namesto sedanjika, ko je treba poudariti preddobnost dejanja, na primer v pogojnih stavkih za prihodnost, kjer *passé composé* v podrednem stavku izraža zaključeno dejanje, ki se zgodi pred dejanjem v glavnem stavku:

- 16) *Si vous n'avez pas trouvé demain la solution à ce problème, je vous l'expliquerai.*

Podobno je v strukturah, ki izražajo bližnjo prihodnost:

- 17) *J'ai fini dans cinq minutes/dans une heure.*

V tem primeru glagol v dovršnem pretekliku skupaj s prislovnim določilom časa predstavlja dejanje kot hitro in neizogibno. Dejanje se smatra kot že zaključeno.

Uporablja se tudi v strukturah, ki izražajo splošne resnice – ob prisotnosti prislovnega določila časa, ki nakazuje, da splošna resnica ni bila resnična le do trenutka govorjenja, temveč da ima njena verodostojnost širši časovni okvir, ali brez nje:

- 18) *Hélas! on voit que de tout temps / Les petits ont pâti des sottises des grands.*
(La Fontaine)
Des rhinocéros dans le pays, cela ne s'est jamais vu ! (Ionesco)

Passé composé lahko izraža splošno resnico, ker predstavlja dejstvo, ki se je v preteklosti vedno izkazalo kot resnično. V vseh teh rabah je blizu slovenskemu dovršnemu sedanjiku. Nekoliko več o tem francoskem času bomo pojasnili še v nadaljevanju, ko ga bomo obravnavali kot dovršni pretekli čas.

4.2 Glagolski vid in pretekli čas

V francoščini imamo za izražanje preteklega časa, ki ga v slovenščini izrazimo bodisi z dovršno, bodisi z nedovršno obliko glagola, tri glavne čase, od katerih sta dva dovršna in en deklarirano nedovršni, vsak od teh časov pa ima še svojo sestavljeno obliko. Govorimo o časih *passé composé*, *passé simple* in *imparfait*. Sestavljene oblike so *passé surcomposé*, *passé antérieur* in *plus-que-parfait*, kjer prva dva, ki se navezujeta na *passé composé* oziroma na *passé simple*, predstavljata predvsem preddobnost, glede na to da sta oba pripadajoča časa za preteklost že dovršna, ter *plus-que-parfait*, ki predstavlja dovršno in preddobno obliko v odnosu do *imparfaita*, pa tudi do *passé composé* in *passé simple* (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 303; Jereb 2004).

Pri *passé composé*, ki smo ga v vlogi zaznamovanja dovršenega dejanja za sedanjí čas in izražanja preddobnost glede na sedanjost omenjali že zgoraj, ločimo naslednje vrednosti za preteklost:

Passé composé lahko postavi dejanje povsem v preteklost:

19) *Mlle Daisy a vu un rhinocéros unicorne.*

V tem primeru nadomesti *passé simple*, ki je iz sodobnega govornega jezika skoraj izginil. Ali, kot navaja Elza Jereb, »*Passé composé* uporabljamo, kadar želimo izraziti omejena pretekla dejanja (torej z vednostjo *passé simple*). V povedi so navadno prislovna določila. Te oblike uporabljamo danes v govoru in tudi v pisnih besedilih: *Hier, je suis allé au cinéma.*« (Jereb, E. 2004: 128)

Passé composé se tako uporablja v kombinaciji z nedovršnim preteklikom (*imparfait*). »*Passé composé* se uporablja v govoru in danes tudi v pisnih besedilih za izražanje dogodkov, *imparfait* pa za opisovanje okoliščin teh dogodkov (Jereb, E. 2004: 128, od tam je tudi primer):

20) *Je déjeunais à ma table lorsqu'elle est arrivée.*«

Passé composé je tako dandanes prevzel del vrednosti časa *passé simple*, vendar oba časa nista zamenljiva: pri *passé composé* je dogodek močno povezan s sedanjostjo, ali kot pravi E. Jereb (2004: 128), »Dejanje, izraženo s *passé simple*, je potisnjeno v preteklost, medtem ko je dejanje, izraženo s *passé composé*, povezano s sedanjostjo govorečega. Nadalje navaja (Jereb, 2004: 127): »*Passé composé* uporabljamo, kadar želimo izraziti dovršeno preteklo dejanje, ki je povezano s sedanjostjo. Naša pozornost je obrnjena k stanju po izvršenem dejanju:

21) *Elle a lu ce livre. (Elle peut en parler.)*«

Passé simple, imenovan tudi »pripovedni preteklik«, se lahko uporablja z dovršnimi glagoli, ki že sami po sebi izražajo zaključenost dejanja: *La flèche atteint la cible (puščica je zadela cilj)*. V tem primeru je dejanje dovršeno in zaključeno. V tem stavku bi le težko uporabili *imparfait* namesto pripovednega preteklika (*La flèche atteignait la cible (puščica je zadevala cilj)*), to bi bilo mogoče le primeru, da gre za neke vrste upočasnjén proces ali za ponavljajoče dejanje oziroma pri poučarjení stilistični rabi (*imparfait narratif*) v francoščini. Pri nedovršnih glagolih lahko pride do protislovja med dovršnim značajem pripovednega preteklika in nedovršnostjo glagola. V nekaterih primerih pa lahko pripovedni preteklik uveljavi lastnosti dovršenosti, čeprav je uporabljen nedovršni glagol:

22) *Il marcha longtemps.*

Passé simple se običajno uporablja v kombinaciji z nedovršnim preteklikom (*imparfait*) v pisnih pripovedih. *Passé simple* se uporablja za sosledico dogodkov, torej

dejanj, ki so v prvem planu, *imparfait* pa za opisovanje okoliščin dogodkov, torej dejanj v drugem planu, kot sledi v spodnjem primeru:

- 23) *Claudine dormait tranquillement dans sa chambre quand elle entendit un bruit étrange qui venait de la coeur. Elle se leva et ouvrit la fenêtre.*
(Jereb 2004: 127)

Kadar v pripovedi glagoli v *passé simple* zaznamujejo kronološko zaporedje dogodkov, pri tem ni nujno potrebna uporaba prislovnih določil časa:

- 24) *La nuit était close. Je rangeai mes papiers. Je ne dînai point; je sortis; vers huit heures j'entrai chez Angèle.* (Gide, citirano v Riegel, Pellat, Rioul 1994: 304, 305)

Za razliko od *passé composé* nima *passé simple* nikakršne povezave s sedanostjo oziroma trenutkom govorenja. Zato je bolj primeren za predstavitev preteklih dejanj, ki so odrezana od sedanosti. *Passé simple* lahko dejanjem doda »konotacijo starodavnosti«, kot je to vidno pri bajkah in pravljicah, pa tudi v podajanju zgodovinskih dejstev:

- 25) *Le Chat devint grand Seigneur, et ne courut plus après les souris, que pour se divertir.* (Perrault, citirano po Riegel, Pellat, Rioul 1994: 305)

Imparfait, nedovršni pretekli čas, zaznamuje proces, ki se je odvijal v preteklosti in je ločen od sedanosti. Za razliko od pripovednega preteklika *imparfait* predstavi proces, ki je v teku in ga je mogoče razdeliti na dva dela: en del, ki je že realiziran in drugi, ki še ni realiziran. Za primerjavo – pripovedni preteklik *passé simple* predstavi dejanje v celoti, ne da bi ga razdelil na dva dela.

Imparfait procesa časovno ne zameji, ne določuje začetka in konca procesa. Ta glagolski čas izraža predvsem trajanje. Proces ni nujno dolg po trajanju, to je odvisno predvsem od pomena glagola, vendar je predstavljen kot proces, ki je v teku in nima določenega konca oziroma zaključka.

Imparfait se semantično dobro povezuje z nedovršnimi glagoli. Lahko je prisotno tudi prislovno določilo časa, ki določa začetek procesa: *Depuis des semaines, nous vivions de son et de menace* (Malraux). Ko v tem času uporabimo dovršni glagol (*Il sortait*), navadno potrebujemo nadaljevanje v pripovednem pretekliku: *Il sortait quand la cheminée se détacha du toit*. Lahko pa na ta način izrazimo tudi ponavljajoče dejanje, v tem primeru stavek običajno dopolnjujejo prislovna določila:

- 26) *Il sortait son chien tous les soirs.*
(Riegel, Pellat, Rioul 1994: 305)

V pripovednih besedilih ima *imparfait* pomembno vlogo ravno zaradi zgoraj omenjenih lastnosti, uporablja se v kombinaciji s pripovednim ali dovršnim preteklikom. Ne uvaja novih dogodkov v zgodbo, lahko pa z njim uvedemo dogajanja, ki

niso v ospredju, na primer komentarje, razlage, opise in podobno. Kot navajajo Riegel, Pellat, Rioul (1994: 308, 309), lahko z nedovršnim preteklikom zaradi njegove analitične narave uvedemo nenadno prekinitvev procesa, ki je izražena s pripovednim preteklikom:

- 27) *Une nuit qu'il dormait, il crut entendre quelqu'un l'appeler.* (Flaubert)
 28) *Depuis une heure, il avançait ainsi, lorsque sur la gauche, à deux kilomètres de Montsou, il aperçut des feux rouges, trois brasiers brûlant au plein air, et comme suspendus.* (Zola)

Podobno o *imparfait* zapiše tudi E. Jereb (2004: 124): »*Imparfait* uporabljamo, kadar želimo izraziti umestitev zgodbe, opis kraja, junakov, okoliščin v pripovedi, medtem ko so dogodki v *passé simple* oziroma *passé composé*:

- 29) *En 1975, nous étions en vacances au bord de la mer. Il faisait beau, le soleil brillait, la mer était calme. Un jour, nous aperçûmes soudain un gros nuage noir. Quelques minutes plus tard, une immense vague se souleva et inonda notre plage.*«
 (Jereb, prav tam)

Imparfait je primeren za izražanje simultanih dogodkov s pomočjo jukstapozicije. Zato se pogosto uporablja v opisnih besedilih:

- 30) *Les ténèbres étaient profondes. Je ne voyais rien devant moi, ni autour de moi, et toute la branchure des arbres entrechoqués emplissait la nuit d'une rumeur incessante.* (Maupassant)

Čprav *imparfait* sam po sebi ne izraža kronološkega zaporedja, ga ne izključuje. Zaporedje dogodkov je lahko izraženo s pomenom glagola (še posebej če gre za glagol gibanja), razmerjem med povedmi, prislovnim določilom ali veznikom. To je razvidno v naslednjem primeru, kjer gre za ponavljajoča se dejanja:

- 31) *Il se couchait, puis se redressait, s'effaçait dans un coin de porte, puis bondissait, disparaissait, reparaisait, se sauvait, revenait, ripostait à la mitraille par des pieds de nez, et cependant pillait les cartouches, vidait les gibernes et remplissait son panier.* (Hugo)

Pogost je tudi tako imenovani *imparfait* de description oziroma *opisni imparfait*, ki opisuje dejanja, ki so v ozadju, *passé simple* pa dejanja, ki so v ospredju. *Imparfait* lahko izraža predhodne okoliščine, v katerih se zgodi pomemben dogodek, izražen s pripovednim preteklikom (31), izraža lahko tudi procese, ki se odvijajo istočasno z dejanji v pripovednem pretekliku (32):

- 32) *Le soleil brillait, n'ayant pas d'alternative, sur le rien de neuf. Murphy, comme s'il était libre, s'en tenait à l'écart, assis dans l'impasse de l'enfant Jésus, ...* (S. Beckett)
 33) *Quand j'ouvris les yeux l'aube se levait.* (H. Bosco) (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 307)

Proces, izražen z nedovršnim preteklikom, lahko zavzema daljši časovni interval kot dejanje, izraženo s pripovednim preteklikom, ki se zgodi znotraj tega intervala. *Imparfait* za izražanje navade ali običaja se pojavlja v povezavi s prislovnim določilom, ki izraža ponavljanje:

- 34) *Tous les ans, elle revenait.*
 35) *Il lisait tous les soirs les Pensées de Pascal.*

Poleg zgoraj naštetih časovnih vrednosti za preteklost, kjer trajanje ni omejeno, ima *imparfait* še različne časovne stilistične in modalne vrednosti. Tako na primer *imparfait de rupture*, kjer je njegova raba diametralno nasprotna osnovnim karakteristikam tega časa, zaznamuje v trajanju omejeni dogodek z več poudarka in bi običajno v tem primeru uporabljali *passé simple*. Pri tem procesu je mogoče uporabiti predvsem dovršne glagole, kot v primeru navajajo Riegel, Pellat in Rioul (1994), in *imparfait* prevzame vlogo *passé simple*, spremni pa se percepcija dogodka: predstavljen je kot dejanje v teku, *imparfait* pri tem izbriše meje, kdaj se dejanje začne in konča.

- 36) *Le 1er septembre 1939, les troupes allemandes envahissaient la Pologne.*

Druge stilistične rabe so še *imparfait historique* – historični preteklik, kjer je *imparfait* rabljen v kontekstu, kjer bi pričakovali *passé simple*. Kadar je bolj pomemben opis dogodka ali procesa, pa govorimo o slikovitem nedovršnem pretekliku (*imparfait pittoresque*). To vrednost poudarja tudi Elza Jereb: »*Imparfait* uporabljamo, kadar želimo izraziti omejeno dejanje v preteklosti, torej namesto *passé simple* (*passé composé*). Gre za stilistično rabo, pogosto med novinarji za opisovanje poteka kakšne manifestacije in med pisci zgodovinskih in biografskih del.« (Jereb 2004: 124). Ta lastnost je pogosto uporabljena za zaključek pripovedi. Stilistično *imparfait* lahko izraža tudi dejanja zadobnosti v pomenu bližnje prihodnosti:

- 37) *Une semaine plus tard, Charles épousait Emma.*

Druge stilistične vrednosti so še *imparfait* odvisnem govoru in v modalni rabi, kjer nadomešča pogojnik (*conditionnel*). Teh struktur tu ne bomo obravnavali, saj so bodisi vezane na slovnične omejitve, kot je raba veznika *si* (*če*) v odvisnem stavku, bodisi nadomeščajo pogojni naklon kot vljudnejša varienta prošnje, predloga ali zahteve.

Imparfait je do določene mere prekriven s slovenskim nedovršnim preteklikom – razen seveda v okviru stilističnih vrednosti, ki jih mora prevajalec ustrezno identificirati v kontekstu, da ne prihaja do težav. Vidimo pa, da je v slovenščini shema rabe preteklega časa precej poenostavljena glede na francosko, predvsem kar se tiče stilistične rabe. V nadaljevanju si bomo ogledali, kako se zgoraj predstavljene značilnosti izražajo v prevajanju. Kompleksnost časovnosti in dobnosti ter francoskega sosledja časov »*concordance des temps*« presegata meje tega članka, prav tako se ne bomo ukvarjali s posameznimi stilističnimi vrednostmi.

4.3 Prihodnji čas v povezavi z vidom

Ustavimo še pri prihodnjiku: kot smo omenili zgoraj, lahko v slovenščini prihodnost izražamo z dovršnim ali nedovršnim glagolom, vse to v odvisnosti od pogleda na glagolsko dejanje, v francoščini pa enostavni prihodnji čas *futur simple* prikazuje proces v prihodnosti – z indikacijo časa ali brez nje v obliki časovnega prislova (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 312–313), ima pa tudi modalne vrednosti, ki ga povezujejo z velelnim naklonom oziroma obljubljanjem (s performativno vrednostjo).

Futur antérieur, imenovan v slovenščini tudi predprihodnjik, pa kaže na zaključek določene dejavnosti v prihodnosti (Riegel, Pellat, Rioul 1994: 315), običajno ob indikaciji časa v povedi:

38) *Au XXIe siècle, les hommes auront épuisé les ressources du pétrole.*

ali pa izraža preddobnost v povezavi s časom *futur simple*:

39) *Tu seras content quand tu auras cassé cette chaise.*

Modalne vrednosti, kot uporaba *futura* namesto velelnika, v pogojnih stavkih za uresničljive dogodke v prihodnosti in npr. za predpostavlanje, kakor tudi za vljudnostno izražanje so v francoščini in slovenščini do določene mere prekrivne.

5 IN NEKAJ PRIMEROV RABE

Kako je s stavo glagolskih časov v francoščini in kako na istem mestu deluje distribucija dovršnih in nedovršnih glagolskih oblik v slovenščini, lahko lepo opazujemo na vzporednih besedilih prevodov iz francoščine v slovenščino. V nadaljevanju smo izbrali nekaj primerov iz besedilnih zbirk prevodov B. Viana, J. Teuléja in A. Maaloufa. Gre za besedila izvornikov in prevodov v surovi obliki, ki ne predstavljajo korpusa v sodobnem pomenu, saj obdelava v elektronski obliki ni bila opravljena. Maaloufovo besedilo predstavljata celotni obseg izvornika Léon l'Africain in njegovega prevoda Leon Afričan,³ medtem ko gre pri Vianovem in Teuléjevem za že objavljene analize in zaključke v okviru diplomske naloge štiritletnega študija prevajanja Nataše Štefe in bolonjskega triletnega študija medjezikovnega posredovanja Ane Močnik. Analiza je bila opravljena ročno s pomočjo brskalnika v wordu po končnicah oblik in posameznih oblikah, potem je bil podan prevod za primerjavo. Predvsem pri primerjavi glagolskih oblik izvornika in prevoda vidimo, kakšne so glavne tendence rabe glagolskega vida v prevajanju posameznih časovnih oblik.

³ Knjiga je v prevodu Mojce Schlamberger Brezar izšla pri založbi e-besede v letu 2011.

5.1 Preteklik

- 40) *Je me réveillai une heure ou deux plus tard. Il faisait moins sombre, mais il pleuvait toujours à verse, et un grondement assourdissant me parvenait de toute part, faisant trembler la dalle sur laquelle j'étais assise. La ruelle où je me trouvais, que de fois l'avais-je parcourue ! mais, de la voir ainsi déserte et traversée par un torrent, je ne parvenais plus à la situer. Je frissonnai de froid, mes habits étaient trempés, mes sandales s'étaient perdues dans ma course, de mes cheveux ruisselait un filet d'eau glacée qui baignait sans arrêt mes yeux brûlés par les pleurs.* (Amin Maalouf: Léon l'Africain, str. 22)
- 40') *Zbudila sem se uro ali dve kasneje. Bilo je nekoliko bolj svetlo, a še vedno je lilo kot iz škafa in oglušujoče bobnenje je prihajalo z vseh strani, da se je tresla ploščad, na kateri sem sedela. Kolikokrat sem šla po ulici, kjer sem zdaj sedela. A ko sem jo videla prazno in s hudournikom na sredi, je nisem več prepoznala. Tresla sem se od mraza, moje obleke so bile premočene, v diru sem izgubila sandale, od las mi je tekel potoček ledene vode in neprestano namakal moje oči, ki so me žgale od joka.* (Amin Maalouf: Leon Afričan, str. 22)

Pripoved v preteklem času razkriva v francoščini rabo treh preteklih časov: *passé simple* (je me réveillai, je frissonnai), *imparfait* (il faisait, il pleuvait, je me trouvais, il était), *plus-que-parfait* (que de fois l'aurais-je parcourue, s'étaient perdues).

Gre za tipično rabo časov *passé simple* in *imparfait* v kombinaciji s *plus-que-parfaitom* v preteklosti, kjer *passé simple* služi za upovedovanje preteklih dogodkov, *imparfait* pa za opis dogajanja v ozadju, pa tudi za ponavljanje, medtem ko so tej preteklosti preddobna dejanja izražena s *plus-que-parfaitom*. Iz prevoda je videti, da so za prevod francoskih glagolov v *imparfaitu* izbrani sami nedovršni, medtem ko so za *passé simple* uporabljeni večinoma dovršni glagoli, lahko pa tudi nedovršni (prim. je frissonnai – tresla sem se). *Plus-que-parfait* je preveden enkrat z nedovršnim glagolom, kjer gre za ponavljalni oziroma uzualni pretekli čas, enkrat pa z dovršnim, kjer gre za izražanje preddobnosti.

Podobno tudi pri prevodih J. Teuléja (*Le magasin des suicides*), ki ga navajamo v spodnjem primeru v izvorniku in prevodu:

- 41) *Viens plutôt admirer ce que Vincent et Marilyn dessinaient à ton âge !* (J. Teulé : Le magasin des suicides, str. 12)
- 41') *Raje si poglej, kaj sta pri tvojih letih risala Vincent in Marilyn!* (J. Teulé : Trgovinica za samomore, str. 8)

Glagolska oblika *dessinaient* označuje neomejeno dejanje, zato je prevod z nedovršnim glagolom v slovenščini pričakovan.

Podobni so rezultati raziskave pri N. Štefe (2009), kjer je bilo od 128 primerov francoskega *imparfaita* večina prevedenih v slovenščino z nedovršnim glagolom, namreč 109 primerov oz. 85 %. Gre praktično za vse primere opisnega preteklika, preostalih 15 % lahko pripišemo stilističnim oziroma modalnim rabam *imparfaita* in so bile prevedene z dovršno glagolsko obliko. To lahko prikažemo s spodnjim primerom, kjer gre za opis dogajanja v preteklosti in so v francoščini vsi glagoli v *imparfaitu* (razen prvega, ki označuje preddobnost), v slovenščini pa v nedovršni obliki:

- 42) *Mon frère Tom avait connu Clem à l'Université. Clem ne se comportait pas avec lui comme les autres étudiants. Il lui parlait volontiers ; ils buvaient ensemble, sortaient ensemble dans la Caddy de Clem. C'est à cause de Clem qu'on tolérait Tom.* (B. Vian, J'irai cracher sur vos tombes, str. 7)
- 42') *Moj brat je Clema spoznal na univerzi. Clem se do njega ni obnašal kot do drugih študentov. Rad se je pogovarjal z njim, skupaj sta popivala, se skupaj prevažala naokrog v Clemovem kadilaku. Prav zaradi Clema so tudi prenašali Toma.* (B. Vian, Popljuval bom vaše grobove, str. 149)

Nasprotno pa *imparfait* v slovenščino lahko prevajamo z dovršnim preteklim časom, ko poleg glagolske oblike stoji še prislov trajanja. Seveda je to odvisno tudi od narave prislova:

- 43) *Le père, malgré ses promesses, ne venait jamais.* (Teulé, Le Magasin des Suicides, str. 141)
- 43') *Oče kljub obljubam ni nikoli prišel.* (Teulé, Trgovinica za samomore, str. 137)

Prislova *jamais* (*nikoli*) in *toujours* (*vedno*), ki izražata »zaokroženo ponavljanje« (*répétition globale*), se običajno vežeta z *imparfaitom*, v kombinaciji s *passé simple* pa dobita pomen skrajne omejitve, ki ne dopušča izjem (Togebly 1982: 350). V slovenščini ob prislovu *nikoli* navadno stoji dovršni glagol, kot je tudi v zgornjem primeru, kjer je besedna zveza *ne venait jamais* v slovenščino prevedena z *ni nikoli prišel*, ki dogajanje prikazuje globalno.

5.2 Sedanjik

Naslednji odstavek v sedanjiku prinaša prikaz več vrednosti, ki jih ima lahko ta čas v francoščini in slovenščini:

- 44) *Lorsque le regard du Très-Haut traverse les enceintes des palais, il voit que les chanteuses sont plus écoutées que les docteurs de la Loi, que le son du luth empêche les hommes d'entendre l'appel à la prière, qu'on ne distingue plus un homme d'une femme ni dans l'habit ni dans la démarche, que l'argent extorqué aux croyants est jeté aux pieds des danseuses. Frères! De même que*

dans le poisson pêché, c'est la tête qui pourrit en premier, de même dans les communautés humaines, c'est de haut en bas que se propage la pourriture. (Maalouf, Léon l'Africain, str. 41)

- 44') *Ko gre pogled Vsemogočnega skozi obzidja palač, vidi, da bolj poslušajo pevke kot doktorje prava in da zvok lutnje preprečuje možem, da bi slišali klic k molitvi, da se moški in ženska ne ločita več ne po oblekah, ne po vedenju, da denar, ki ga iztrgajo vernikom, mečejo k nogam plesalk. Bratje! Tako kot pri ribi, ki jo ujamejo, najprej propade glava, tako se tudi v človeških skupnostih pokvarjenost širi od zgoraj navzdol.* (Maalouf, Leon Afričan, str. 42)

V sedanjem času, ko gre za trenutek govorjenja, je prevod narejen z nedovršno obliko glagola (*vidi, poslušajo, preprečuje, mečejo*), pa tudi dovršno (*se ločita, ga iztrgajo, jo ujamejo*). Dovršne oblike niso rezultat prevoda francoskega sedanjika, ampak označujejo preddobnost oziroma dovršeno dejanje pred trenutkom govorjenja, ki je v francoščini izraženo s preteklim deležnikom (*denar, ki ga iztrgajo – l'argent extorqué; riba, ki jo ujamejo – le poisson pêché*). Tu je poudarek na ponavljajočem se dejanju.

Ravno tako je raba dovršne oblike ustrezna, če gre za brežčasni sedanjik, ki ga najdemo v pregovorih in definicijah – kot vidimo v primeru zgoraj, kjer je vključen pregovor, da pri ribi, ki jo ujamejo, najprej propade glava. Oba glagola sta v dovršni obliki, nedovršna oblika bi bila v tem primeru neustrezna.

5.3 Prihodnjik

Iz omenjenih virov smo izbrali dva primera v prihodnjiku in pripadajoča prevoda:

- 45) *Moi, je ne te décevrai pas!* (Maalouf, Léon l'Africain, str. 17)
- 45') *Jaz te ne bom razočarala.* (Maalouf, Leon Afričan, str. 17)
- 46) *Ceux qui voulaient la guerre disaient: l'ennemi a décidé une fois pour toutes de nous anéantir, et ce n'est pas en nous soumettant que nous le ferons reculer. Regardez comment les habitants de Malaga ont été réduits en esclavage après leur reddition! Regardez comment l'Inquisition élève des bûchers pour les juifs à Séville, à Saragose, à Valence, à Teruel, à Tolède! Demain, les bûchers s'élèveront ici même à Grenade, non seulement pour les gens du sabbat mais pour les musulmans aussi!* (Maalouf, Léon l'Africain, str. 32)
- 46') *Ti, ki so hoteli vojno, so govorili: sovražnik se je odločil, da nas uniči, in če se bomo uklonili, ga s tem ne bomo ga pripravili, da bi se umaknil. Poglejte, kako so prebivalce Malage prisilili v suženjstvo po njihovi predaji! Poglejte, kako inkvizicija postavlja grmade za jude v Sevilji, Saragosi, Valenciji, Teruelu, Toledu! Že jutri jih bodo postavili prav tu, v Granadi, pa ne le za ljudi Sabata, ampak tudi za muslimane!* (Maalouf, Leon Afričan, str. 32)

V prihodnjiku je izbira dovršnega ali nedovršnega glagola odvisna od perspektive – če govorec vidi dejanje kot trajajoče, pa tudi od vrste glagola. V zgornjih primerih lahko spremljamo, da je v francoščini uporabljena enostavna oblika *futura*, v slovenščini pa dovršni prihodnjik. V drugem primeru (46') bi bil slovenski prevod z nedovršnikom možen (*že jutri jih bodo postavljali*) – in bi morda prerokbo naredil še bolj grozečo, medtem ko taka zamenjava v 45') ni možna že zaradi narave glagola.

Primeri razkrijejo, da se pri obravnavi časovnih oblik, izraženih z osebnimi glagolskimi oblikami, treba ustaviti tudi pri neosebni glagolskih oblikah kot so gerundij (oz. deležje) – *gérondif*, ter deležja in deležniki *participe présent* in *participe passé*. Ti se lahko uporabljajo v katerem koli času, njihova vloga pa je predvsem aspektualna: sočasnost in trajanje za sedanjski obliki oziroma dovršeni dogodek za preteklo. Poleg tega zaradi sosledice časov odvisniki, ki izražajo perspektivo, lahko nastopajo v pogojniku namesto v preteklosti, kar je za prevajalca lahko zavajajoče. To raznolikost ustrezno ilustrira spodnji primer besedila D. Grozdanoviticha:

47) *Plusieurs années plus tard, me rendant tous les samedis matin sur l'île de Puteaux où j'enseignais le tennis, j'empruntais l'itinéraire qui longe le champ de courses de Longchamp, m'arrêtant pour contempler le déferlement, sur leur piste réservée, des vagues successives de coureurs cyclistes lancés à toute allure, dans leurs tenues moulantes fluorescentes, casqués, lunettés et arc-bouté sur leurs bécanes comme pour un Paris-Roubaix de légende, insultant, bien entendu, au moment de les dépasser, les gêneurs ...* Denis Grozdanovitch: *L'art impossible de ne presque rien faire* (Sportifs et fantômes du Bois de Boulogne), str. 87)

47') *Več let kasneje, ko sem vsako soboto zjutraj hodil na Île de Puteaux, kjer sem poučeval tenis, sem izbiral / običajno izbral pot ob dirkališču Longchamp, se ustavljal, da bi si ogledal, kako se bodo na rezervirano stezo v zaporednih valovih vsuli kolesarji ter se v svojih tesno oprijetih fluorescentnih oblekah, čeladah, očalih, oprti na krmila svojih biciklov, kot na legendarni kolesarski dirki Paris-Roubaix z vso hitrostjo pognali naprej, hkrati pa seveda med prebitevanjem prekleli/preklinjali vsakega nadležneža gole glave, vzravnanega trupa, ki meni nič tebi nič mirno kolesari, a za katerega smo lahko iz njegove postavljajske nonšalantnosti razbrali, da je tja prišel nalašč za to, da bi potuhnjeno oviral športne fanatike v dirki za rekord.*

V zgornjem prevodu, ki je sestavljen iz prevodnih rešitev študentov magistrskega študija prevajanja v študijskem letu 2013/2014, imamo v slovenščini dve možnosti prevoda za francoski *imparfait d'habitude*, bodisi da izberemo nedovršno obliko (*izbiral*), bodisi dovršno in dodamo prislov (*običajno izbral*). Na tem mestu so se pri študentih najpogosteje pojavljale napake, ker so glagol prevajali z dovršno obliko, kot da gre za enkratno dejanje. K temu je deloma pripomogel tudi sedanji deležnik (*me rendant*) v francoskem delu, ki služi izražanju simultanosti in je zato v slovenščino preveden z nedovršnim preteklikom. Naprej je namerni odvisnik v

francoščini izražen s pogojnikom, ki v tej funkciji tudi označuje ponavljanje preteklega dejanja, v slovenščino pa ga nikakor ne moremo prevesti z ekvivalentno strukturo.

Vidske razlike so predvsem v slovenščini pogosto izražene tudi leksikalno – s prislovom in tako neodvisne od glagolske oblike. To je še ena od značilnosti, na katero je treba pri prevajanju biti pozoren in se ji bomo bolj poglobljeno posvetili v posebni raziskavi.

6 SKLEP

Razlike v rabi vida med francoščino in slovenščino so najočitnejše v preteklosti, kjer tudi najbolj vplivajo na pomen. Načelna razdelitev dovršni/dogajanje, nedovršni/trajanje, ponavljanje velja tako za slovenski preteklik kot francoski *passé simple* / *passé composé* v odnosu do *imparfaita*. Razlike, ki nastopajo, so tako strukturne kot stilistične narave. Sicer se podobna shema pojavlja tudi pri sedanjiku in prihodnjiku.

Morda je glede na svojo »naravnost oziroma nevezanost« (po A. Derganc 2003) pri slovenščini dovršni glagolski vid pogostejši kot nedovršni, predvsem v odvisnosti od interpretacije in pri sočasni rabi prislovov.

Kljub temu, da so funkcije dovršnih in nedovršnih glagolov v slovenščini in sestavljenih in nesestavljenih časov v francoščini v veliki meri prekrivne, še vseeno pri prevajanju prihaja do napak in neustrezne rabe, ki pa večinoma ni povezana le z vidom in časom. Problem pri prevajanju v veliki meri predstavljajo predvsem primeri stilistične in modalne rabe, kjer funkcije francoskih časov niso prekrivne s slovenskimi – ti se tičejo predvsem povezave glagolskega vida in naklona. To odpira nove perspektive za raziskovanje obeh jezikov, kjer bo potrebno glagolski vid preučiti še glede na leksikalne pomene glagolov in pregledati njihovo funkcioniranje v kontekstu prevajanja.

Bibliografija:

- Benveniste, Emile, 1966: Les relations de temps dans le verbe français, *Problèmes de la linguistique générale*, I, Gallimard, str. 237–250.
- Derganc, Aleksandra, 2003: Nekatere razlike v rabi dovršnega in nedovršnega vida v ruščini in slovenščini / Some Differences in the Use of the Perfective and Imperfective in Russian and Slovene, *Slavistična revija 2003, kongresna številka*, str. 67–79.

- Jereb, Elza, 2004: *Francoska slovnica po naše*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Ferbežar, Ina, Mihaela Knez, Andreja Markovič, Nataša Pirih Svetina, Mojca Schlamberger Brezar, Marko Stabej, Hotimir Tivadar in Jana Zemljarič Miklavčič, 2004: *Sporazumevalni prag za slovenščino*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Frawley, William, 1992: *Linguistic Semantics*. Hilldale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Publishers Inc.
- Grevisse, Maurice, 1986 (10. izdaja): *Le bon Usage*. Paris: Duculot.
- Grgič, Matejka in Igor Ž. Žagar, 2004: *Čas in dejanje v jeziku : oblikovanje performativne teorije na Slovenskem*, (Oranžna zbirka). Ljubljana: Založba I*cf.
- Herschberg Pierrot, Anne, 2003: *Stylistique de la prose*. Paris: Belin.
- Merše, Majda, 2006: Glagolski vid v povezavi z drugimi glagolskimi kategorijami v knjižnem jeziku 16. stoletja = Verbal aspect in correlation with other verbal categories in the 16th-century Slovenian literary language / Majda Merše ; v angleščino prevedla Marta Pirnat Greenberg, v: A. Vidovič Muha: Slovensko jezikoslovje danes, *Slavistična revija*, letnik 54, posebna številka., str.177–191.
- Močnik, Ana, 2014: *Prevajanje imparfaita iz francoščine v slovenščino v romanu Trgovinica za samomora avtorja Jeana Teuléja: diplomatska seminarska naloga*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Orešnik, Janez, 1994: *Slovenski glagolski vid in univerzalna slovnica*. Ljubljana: SAZU.
- Smith, Carlotta S., 1991: *The parameter of aspect*. Dordrecht: Kluwer.
- Štefe, Nataša, 2009: *Francoska pripovedna besedila in raba časov na primeru analize originala in prevoda B. Viana Popljuval bom vaše grobove: diplomsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Talmy, Leonard, 1985: Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms. Shopen, T. (ur.) *Language typology and syntactic description*, III, Cambridge: Cambridge University Press. 57–149.
- Togebly, Knud, 1982: *Grammaire française (Volume II: Les Formes Personnelles du Verbe)*. Copenhagen: Akademisk Forlag, Études Romanes de l'Université de Copenhague.
- Toporišič, Jože, 1994: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Verkuyl, Henk, J. 1972: *On the compositional nature of the aspects*. Dordrecht: Reidel.
- Žele, Andreja, 2012: *Pomensko-skladenjske lastnosti slovenskega glagola*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Viri:

- Grozdanovitch, Denis, 2009: *L'art impossible de ne presque rien faire*. Paris: Folio.
- Maalouf, Amin, 1986: *Léon l'Africain*. Paris: Livre de poche.
- Maalouf, Amin, 2011: *Leon Afričan* (prevod Mojca Schlamberger Brezar). Ljubljana: E-besede.
- Teulé, Jean, 2008: *Le magasin des suicides*. Paris: Pocket.
- Teulé, Jean, 2012: *Trgovinica za samomore* (prevod Nadja Dobnik in drugi). Ljubljana: Književno društvo Hiša poezije.
- Vian, Boris, 1997 (1. izdaja 1946): *J'irai cracher sur vos tombes*. Paris: Livre de poche.
- Vian, Boris, 1991: *Pena dni in Popljuval bom vaše grobove* (prevod Alenka Moder Saje in Jaša L. Zlobec). Ljubljana: DZS.